

Hasan Meydan. Postmodern İklimde Din ve Değerleri Öğretmek. (2022). İstanbul. DEM Yayınları. 178 s.

Ahmet ÇAKMAK*

E-mail: ahmetcakmak@atauni.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4351-156X>

Eğitimin insanın var oluşu ile ortaya çıktığı gerçeği yanında kurumsal eğitimin modern zamanlardaki izdüşümlerinin, eğitimin tabiatını bozduğu tartışmaları gündemden düşmemektedir. Modern öncesi dünyada insanın kendini keşif süreci olarak değerlendirilen ya da elit bir eylem olarak beliren eğitimin modern dünyada mevcut üst yapı ve kurumlara makbul birey yetiştirmeyi hedeflediği de bir gerçek olarak karşımızda durmaktadır. Bu amaçlar arasında fabrikaya işçi, ulus devlete makbul vatandaş, kapitalist dünyaya tüketici yetiştirmek sayılabilir. Modern zamanla birlikte yeni bir form kazanan ve zorunlu bir hale bürünen eğitimin bir araç olarak yukarıdaki amaçlar için kullanıldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Hatta eğitimin üstlendiği misyon ile mabedin, cezaevinin ve stadyumunun üstlendiği rolün benzerliği de gündeme getirilmiş ve denetim toplumuna hizmet etmesi eğitimin bir amacı olarak belirmiştir.

Modern zamanın bu eğitim etkinliği eleştirel bir çerçevede ele alınmaya başlanmış ve eleştirel pedagoji kavramı ortaya çıkmıştır. Okulsuz Toplum (İllich, 2021), Eğitim: Bir Kitle İmha Silahı (Gatto, 2017), Düzene Uygun Kafalar Nasıl Oluşturulur (Rauter, 2011) gibi birçok metin kaleme alınmış ve modern eğitimin amaçları, kurumları, içeriği, öğretmen ve öğrenci konumlandırmaları eleştirilmiştir. Bu literatüre ek olarak eğitim de bu eleştirilerden nasibini alarak kendini güncelleme yoluna gitmiş ve yeni paradigma çerçevesinde yeni eğitim yaklaşımları geliştirilmiş ve ülkeler bu yaklaşımlara göre programlarını yeniden yazmaya başlamıştır. Türkiye’de de 2000 sonrasında öğretim programları yapılandırmacı yaklaşıma göre yeniden düzenlenmeye başlanmıştır. Programlarda yapılandırmacılığa ek olarak çoklu zekâ kuramları, tam öğrenme, anlamlı öğrenme gibi bireyi merkeze alan ve bireysel farklılıklara değer veren yaklaşımlar da dikkate alınmıştır. 2000 sonrası programların paradigması olan yapılandırmacılık postmodern düşüncenin bir yansımasıdır (Zengin, 2010). Yapılandırmacılık ile eğitim özelde ise din eğitimi çerçevesinde birçok araştırma yapılmıştır. Bunun yanı sıra Türkçe literatürde eğitim ve postmodernizm ilişkisi ve ortaya çıkan sonuçlara yönelik çeşitli çalışmalar yapılmışsa da (Kiliç & Bayram, 2014; Tezcan, 1993) postmodernizm ile din eğitimi arasındaki ilişkinin doğrudan ele alındığı bir çalışma bulunmamaktadır. Turanalp’in

---

* Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Eğitimi ABD.

(2019) din eğitimi, yorgunluk toplumu kavramı çerçevesinde ele aldığı çalışması ile İpek (2022) tarafından 3. Din Eğitimi Kongresi'nde sunulan din eğitimi ve belirsizlik olgusu bildirisi, postmodernizm ve din eğitimi ilişkisi konusuna yakın çalışmalar olarak belki zikredilebilir. Postmodernizm ve (din) eğitim(i) konusu ile ilişkili bu çalışmalar dışında Hasan Meydan'ın¹ "Postmodern İklimde Din ve Değerleri Öğretmek" (2022) isimli eseri postmodernizm ve din eğitimi sorununu odak noktası edindiği için bu alandaki önemli bir eksikliği gidermede ciddi bir adım olarak değerlendirilebilir.

Kitap "Postmodern İklimde Din ve Değerleri Öğretmek" başlığını taşımaktadır. Yazar kapaktaki bu başlığa üç sayfada parantez içinde "İmkân ve Zorluklar" eklemiştir. Bu ekleme anlamlı durmaktadır. Zira kapaktaki başlık öğretmedeki zorluklara, zorlukların üstesinden gelinmesine, kullanılacak yöntemlere vb. birçok anlamı imlemektedir. "İmkân ve Zorluklar" eklemesiyle öğretme eyleminde ortaya çıkabilecek meydan okumalara ve fırsatlara işaret edilmiştir. Kitabın içeriğiyle de bu açıklama uyumlu görünmektedir. Ayrıca kitabın bu şekilde adlandırılması eğitim etkinliğindeki öğreticiye işaret etmektedir. Kitap öğrenciden ziyade din eğitimi ile meşgul olanlara yöneliktir.

Kitap başlığında "postmodern iklim" kavramı dikkat çekmektedir. Zira bu kavram literatürde kullanılmamaktadır. Yazar da neden iklim kavramını kullandığını şu şekilde ifade etmektedir (s. 28): "*Kanaatimizce bu ifade postmodernitenin teorik tartışmalardan ibaret bir çalışma nesnesi olmasının ötesinde insanın içinde yaşadığı kültürel ekosistemin temel karakteri haline geldiğine işaret etmesi yönüyle tercihe şayandır. Biz bu anlamda postmodern iklim kavramını hakikat sonrası, sanal gerçeklik, ağ, enformasyon, performans, gösteri, teşhir, gazetecilik, tüketim, milenyum kuşakları, insan ötesi, şeffaflık, siberetik çağ/toplumu vb. pek çok kavramı çağrıştıran şemsiye bir kavram olarak kullanmaktayız.*" Yazar bu çalışmanın bir perspektif denemesi olduğuna işaret etmekte olup (s. 32), bu anlamda bu tercih kabul edilebilir gözükmektedir. Ancak bundan sonraki araştırmalarda iklimi oluşturan her bir kavramın kavramsal çerçevesinde hareket edilmesi faydalı olabilir. Bu şekildeki tercih nedeniyle kitap postmodernite ile ilgili birçok teoriye atıf yapmaktadır. Bu ise bir taraftan okuyucuya zengin ve girift bir literatür tanıma fırsatı vermekte ama bir taraftan da kitabın anlaşılabilirliğini zorlaştırmaktadır.

Kitabın başlığında dikkat çeken bir başka nokta ise din ve değer kavramlarıdır. Bu iki kavramdan kastedilen ise şu şekilde açıklanmaktadır: "*Nihai amacının bireyde olumlu kişilik özellikleri geliştirmeyi hedefleyen din eğitimi, ahlak eğitimi, değer ve karakter eğitimi gibi farklı isimler altında yapılan faaliyetlerdir.*" (s. 32) Yazar din eğitiminin herhangi bir formundan öte bütün formlarına atıf yapmakta, örgün ya da yaygın din eğitimi veya ahlak eğitimi ayrımına gitmemektedir. Yazar eseri "*postmodern durum ve düşüncenin teorik kaynakları ve bunun kendi eğitim, toplum ve birey hayatımıza yansımalarına dair değerlendirmeleri birleştiren bütüncül bir perspektif denemesi*" (s. 32) olarak

---

¹ Bundan sonra yazar olarak ifade edilecektir.

tanımlamakta ve özelde eserin amacını şu şekilde zikretmektedir (s. 32): “Eğitimsel açıdan postmodern iklimin analizini yaparak din ve değer eğitimcilerinin bu iklimin oluşturduğu koşullar karşısında zorluk ve imkanlarının neler olduğunu anlamaya çalışmaktır.”

Yazar tarihi; geleneksel, modern ve postmodern dönem şeklinde üç devreye ayırmaktadır. Kitap içinde doğrudan bu başlık olmasa da karşılaştırmalar da bu üç döneme göre yapılmıştır. Mesela “...aslında modernite tüm bu eylemlerin özünde geleneksel dönemde olduğu gibi ...” (s. 86) cümlesinde olduğu gibi karşılaştırmalar dönemler arasında yapılmaktadır. “...geleneksel dönemin vahye dayalı bilme paradigması, modern dönemin sistematik araştırma ve düşünme yöntemine dayalı, aşkın olanın yerine özneyi koyan bir forma evrilmiştir.” (s. 90) cümlesinde de bu ontolojik zemin görülmektedir.

Kitap, giriş ve sonuçla birlikte toplam yedi bölümden oluşmaktadır. Giriş başlığı da üç alt bölümden oluşmaktadır. Yukarıdaki tanımlamalarda kitabın giriş bölümünden alıntılar kullanıldığından ayrıca bu bölüm değerlendirilmeyecektir.

Postmodern İklimde Birey-Toplum Diyalektiği başlığını taşıyan birinci bölüm dokuz başlıktan oluşmaktadır. *Anlamın Yitirilişini İzlemek* adlı ilk başlıkta yazar postmodernizm ile birlikte anlamın yitimi üzerinde durmaktadır. Yazara göre postmodernite anlamın kaynağı olan dini ve ahlaki geleneklerin itibarını talan etmiş (s. 36), anlam vazifesi gören köklerle bağı zayıflatmış (s. 37) ve insanın anlam arayışını manipüle etmiştir (s. 38). *Birey-Toplum Dengesi* adlı ikinci başlıkta yazar birey ve toplum dengesini özgürlük üzerinden okumaktadır. Kurumların yerini kurslar, diplomaların yerini sertifika programları ve yeterlik belgeleri almıştır. Din ve değer eğitimi alanı da bu etkiden nasibini alarak geleneksel din eğitimi ve hizmetlerinin yanında manevi danışmanlık ve rehberlik, kişisel gelişim, değer koçluğu gibi bireyi merkeze alan alanlara ilgi artmıştır (s. 40). *Güvenlik-Özgürlük Dengesi* adlı üçüncü başlıkta yazar postmodern toplumda ikinci barbarlaşma, kuralsızlaşma, lokal dayanışma sığınaklarının yok oluşu ve belirsizliğin ortaya çıktığına dikkat çekmektedir (s. 44). *Simülasyonunla İnandır Beni* adlı dördüncü başlıkta yazar gerçeklik olgusunun postmodern toplumdaki durumuna işaret etmiştir. Baduiler’de atıfla dine ait kavramların birer gerçeklikten öte tüketim nesnesi haline geldiğine (s. 48) dikkat çeken yazara göre tüm değerleri gömülen Müslüman bireyi ayağa kaldıracak bir din ve değer eğitimi hem içe hem de dışa yönelik sağlam ve samimi bir eleştiri kültürüne ihtiyaç duymaktadır (s. 50). *Bireycilik ve Ben’in Önceliği* adlı beşinci başlıkta yazar bireyselleşmeye atıfla alt sosyo-ekonomik düzeydeki bireylerin postmodern toplumda daha fazla yıkıcı etkiye açık olduğuna işaret etmektedir (s. 52). Yazar rekabetin her şeye hükmettiği bir çağda birey ve toplumun değer kaynaklarına daha fazla ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir (s. 53). *Bireyselleşmenin Postmodern Hali: Ben Nesli* adlı altıncı başlıkta yazar Twenge (2018)’nin kavramına atıfla bu dönemdeki bireylerin özelliklerine işaret etmektedir. Yazar, şartların değişmesi ile ben nesline ilişkin değişimi radyoda şarkı dinleme örneğinden mülhemle şu şekilde ifade etmiştir: “Radyoyu açıp başkasının seçtiği şarkıları dinlemek yerine kendi karışık albümünü tasarlayan bir nesil (s. 54)”. Bir başka örnekte ise yazar

sosyal hayatta ve ailede fikri alınan bireyin, okulda “doktriner” bir anlayışla yürütülen din ve değer eğitimine ses çıkartmadan katılmasını beklemenin gerçekçi olmadığına dikkat çekmiştir (s. 55). *Kendini Haz ve Hıza Bırakmak* adlı yedinci başlıkta ise yazar postmodern bireyin hız ve haza dair tutkusuna işaret etmektedir. *Performanslı Beni Sunmak* adlı sekizinci başlıkta yazar Han’ın (2019) performans kavramına işaret etmektedir. Postmodern zamandaki bireyin din ve değerlere, özellikle de merhamet, diğergamlık, dinginlik ve içe dönüklük gibi piyasa başarısına katkı sağlamayan değerlere harcanacak enerji ve zamanı yoktur (s. 62). *Konforuma Dokunma* adlı son başlıkta ise yazar bu dönem bireyinin emeksiz konforlu hayata talip olduğuna işaret etmektedir (s. 62).

Hakikatler Karnavalında Postmodern Epistemoloji başlığını taşıyan ikinci bölüm üç başlık altında ele alınmıştır. Bölümde yazar bilgi ve bilginin inşa ettiği hakikatin değişimine odaklanmaktadır. *Epistemik Otorite ve Hakikatin Sonu* adlı ilk başlıkta postmodern düşüncenin geleneksel ve modern düşüncenin bilgi kaynaklarına ve paradigmalarına ve buna bağlı olarak hakikatin kaynağına ilişkin iddialara meydan okuduğu belirtilmiştir (s. 69). Buna göre, postmodern dönemde nesnellik ve öznellik birer yanılısamadır (s. 70) ve uzmanlık ölmüştür (s. 71). Yasal veya kurumsal referanslara dayalı otorite anlayışının güç kaybetmesi ve böyle bir ortam içinde dünyaya gelen bireylere eski referanslar anlamını yitirebilmektedir. Bu durumu yazar şöyle bir örnekle dile getirmektedir (s. 74): “*Tevhit inancının makullüğünü anlatmak için ‘Bir sınıfta iki öğretmen olsa orada düzen olmazdı değil mi?’ şeklindeki soruya ‘Çok güzel olurdu öğretmenim, iş bölümü yaparak daha iyi yönetebilirlerdi.’ cevabı mümkün olabilmektedir.*” Kaynak ve metodoloji ile bağı zayıflayan dini ve ahlaki bilginin hemen her yerde ulaşılabilir olması dini ve ahlaki otoritenin perdelenmesine, bu durum da muğlak ve genellemeci hükümlerin yaygınlaşmasına neden olmaktadır (s. 71). *Meta Anlatılara Veda* adlı ikinci başlıkta yazar postmodern epistemolojinin homojen yaklaşımlara karşı çıktığına, mikro kural ve yerel değerlerden tavır aldığına işaret etmektedir (s. 77). Bunun dine yansımaları ise meta anlatılar yerine her bir kültürün küçük teolojik anlatılarından söz etmesinin mümkün olmasıdır (s. 77). *Bilginin Gücünden Gücün Bilgisine* adlı üçüncü başlıkta ise yazar bilginin nasıllığındaki dönüşüme işaret etmiştir. Yazara göre bilginin bireyin sorununu çözmesi veya konfor alanını devam ettirmesi onun doğruluğuna kanıt için önemli bir göstergelerdir (s. 80). Bu durumda din ve değer alanında üretilen bilginin postmodern iklimde hangi ihtiyaca karşılık geleceği sorusu daha anlamlı hale gelmektedir (s. 80).

Postmodern ya da “Anti” Pedagoji başlığını taşıyan üçüncü bölümde yazar postmodernite ile eğitim arasındaki ilişkiyi beş başlıkta ele almıştır. Yazar burada postmodernizmin eğitim anlayışına ve bu anlayışın davranışçılığın merkezde olduğu eğitim anlayışından farklarına odaklanmaktadır. *Özgürlükçü Pedagoji* adlı ilk başlıkta yazar postmodernitenin kendinden önceki eğitim anlayışlarında insanın bir araç haline getirilmesini eleştirdiğini belirtmiştir. Her konuda seçim özgürlüğünü tanıyan bir anlayışı savunsa da postmodernitenin insanın özgürlüğüne karşı kuşku oluşturduğuna işaret etmektedir (s. 87). Postmoderniteye göre

eğitim bireyin özgürlüğünü üç alanda sınırlandırmaktadır. Bunlar müfredatın temsili olan ders kitabı, sınıf içindeki performans ve sınıf yönetimi anlayışıdır (ss. 87-88). Yazar bu özgürlük söyleminin her bireyi bir adaya dönüştürerek bireyi yabancılaştırabileceğine işaret etmiştir. *Öznel Epistemolojiden Öznel Pedagojiye* adlı ikinci başlıkta; yazar postmodernitenin önceden belirlenmiş hedef, içerik, etkinlik vb. eğitimi amaçlayan müfredatları ile öğrenciyi kalıpladığına ve postmodernitenin bilginin zihinde nasıl yapılandığına odaklandığına işaret etmektedir (s. 91). Bunun din eğitimine yansımaları ise yazara göre kutsal kitap veya ilmihal merkezli yaklaşımlardan fenomenolojik eğitime, ahlak eğitiminde ise değer aktarımı yaklaşımlarından değerlerin keşfine yönelik yaklaşımlara doğru bir eğilimdir (s. 92). *Kaotik ve Değişken Bir Dünyaya Hazırlanmak* adlı üçüncü başlıkta yazar bilinmediği için kaotik olan ve devamlı değişen bir dünyaya bireyin nasıl hazırlanacağı üzerinde durmaktadır. Bu durumda postmodernite eğitimi sadece mesleki bilgilerin öğretimini olarak anlamaz. Zira yazar postmodernitenin bir kişilik tipolojisine sahip olduğuna işaret eder. Esnek, kolay uyum sağlayabilen, değişken postmodern piyasa şartları içinde kolayca işlevsel eylemler üretebilmesi bu kişilik tipolojisinin özellikleridir (s. 95). *Kurumsal Eğitime Veda* adlı dördüncü başlıkta yazar postmodernitenin kurumsal eğitime karşı olduğuna, diplomanın ötesinde yeni eğitim kanallarının varlığına işaret etmektedir. Postmodern pedagojide eğitim; standartlaştırılmamış, hayatın içinde, teoriden ve meta anlatılardan uzak bizzat yaşanan basit durumsal gerçekliğin bilgisi ve becerisi üzerine kurgulanmalıdır (s. 97). *Teoriden Beceriye: Eğitim 4.0* adlı beşinci başlıkta ise eğitimin insan tarihi ile serüvenine işaret edilmektedir. Eğitim 4.0 kişiselleştirilmiş eğitim, yapay zekâ, otomasyon, robotik kodlama vb. kavramlar etrafında örgütlenen sibernetiğin eğitim alanına yansımalarıdır (s. 102). Yazar inanç ve değer temelli eğitim ile ilgilenen araştırmacıların postmodern iklimi anlamada farkındalığa ihtiyaç duyduklarına ve farkındalığın eksik olduğu durumlarda bu iklimin ortaya çıkardığı göstergeleri inkâr edici, hafife alıcı ya da suçu başkasında arayan tutumların ortaya çıktığına işaret etmektedir (s. 104).

Özgürlükle Tutsaklık Arasında Postmodern Din ve Etik başlığını taşıyan dördüncü bölüm üç başlık altında incelenmiştir. Bu bölümde dinin ve etiğin modern dönemdeki konumu ile postmodern dönemdeki konumları karşılaştırılmıştır. *Kurumsal Dinin Postmodernite ile İmtihanı* adlı ilk başlıkta yazar dinin postmodernite ile olan ilişkisini modernite ile mukayese ederek ele almaktadır (s. 109). Modernitenin dini ve etiği dışarıda bıraktığını ve dine savunma alanı inşa etmesine imkân tanıdığına işaret eden yazar, postmodernitenin bir heyula olduğunu ve din ve etiğin savunma alanı inşa edemediğine işaret etmektedir. Yazar postmodernitenin dine alan açmadığını hatta dini bir meta anlatı olarak gördüğünü ifade etmektedir. Diğer bir tabirle postmodernite bütün dinlerin temellerinin sorgulanmasına kapı açmaktadır (s. 112). Yazar dinlerde üç farklı hiyerarşi olduğuna değinmiş, günümüz din eğitimi uygulamalarını bu hiyerarşi ile mukayese etmiş ve din eğitiminde maddi hiyerarşinin olamayacağını, manevi ve geleneksel hiyerarşinin ise imkân dahilinde olduğuna işaret etmiştir. Ancak postmodernite dinin hiyerarşik hakikat iddiasını

örseleyerek aslında onun bireyler üzerindeki harekete geçirici gücünü elinden aldığını ifade etmiştir (ss. 115-117). *Postmodern Dinsellikler* adlı ikinci başlıkta yazar postmodernitenin dindarlık değil, dinsellik ürettiğine işaret etmiştir. Zira dinin anlam boyutu yerine semboller ve imgelerle temsil edilen din yaşanır. Bu kadar yüzeysel kullanım da anlamın gizlenmesini, sıradanlığı ve yorgunlaşmayı ortaya çıkarır. Postmodernite aynı zamanda geleneği reddeden selefi anlayışların güçlenmesine de neden olmaktadır. İnsanın bu kadar özgürlüğünün olduğu yerde karar alabilmesi ve bu kararlarının sorumluluklarını üstlenmesi beklenmektedir. Bu özgürlük alanı da köktenci yapılara davetiye çıkarmakta ve bireyi bu yapılara hazır müşteri olarak sunmaktadır. Yazar burada okula bir görev yüklemektedir. Okul bu durumda bireye kendi kararlarını vermenin yollarını öğretmelidir. Bunun için de yeni bir kavram önermektedir (s. 127): “din ve değer okuryazarlığı”. *Anlatıların Erezyonunda Değerler* adlı son başlıkta ise yazar postmodernitede genel geçer ahlaki ilkelerin olmadığına bunun olsa bile insan tarafından nesnel olarak bilinemeyeceğine işaret etmektedir (s. 129).

Postmodern iklimde Din ve Değer Eğitimi başlığını taşıyan beşinci bölüm üç başlık altında ele alınmıştır. Yazar bu bölümde iklimin özelliklerine göre din ve değer eğitimindeki çeşitli özelliklere dikkat çekmektedir. Yazar postmodern iklimin meydan okumalarından en çok din ve değer alanına etki ettiğini düşünmektedir. *Postmodern Bireyin Anlam Özlemi* adlı ilk başlıkta yazar kurumsal dinlerin anlam ve öğretilerinin postmodernite tarafından eleştirildiğine dikkat çekmektedir. *Postmodern İklimde Değer Temelli Eğitim Arayışları* adlı ikinci başlıkta ise yazar postmodernitenin değerlere bakışından hareketle yeni eğitim arayışlarına işaret etmektedir. Yazar böyle bir iklimde Erricker’in din ve değer temelli eğitimde amaçların belirlenmesinde bireysel tecrübeyi merkeze alma önerisini dile getirerek Wright’ın buna dair eleştirisine ve eleştirel realizme odaklanmaktadır. Sonrasında ise eleştirel pedagoji kavramına yer vermektedir. Eleştirel pedagoji geleneğin manevi bilgeliği ile bilgilenme, duygudaşlık ve düşünsel uğraş ile kendine mal edebileceği eğitimsel süreç tasarlamayı öngörmesinin yanı sıra hem insandan bağımsız bir gerçekliğin varlığını hem de insanın öznel ve bağlamsal doğasını kabul ettiğine işaret etmiştir (ss. 151-152). *Postmodern Bireyin Anlam İhtiyacını Eğitimle Doymak* adlı son başlıkta ise yazar çeşitli önerilerde bulunmaktadır. Din eğitiminin postmodern iklimde bireyin anlam arayışını canlı tutabilecek sorular sorması, din eğitiminde felsefi ve tasavvufi tutumun kullanılması, din eğitimcisinin mevcut anlam dünyası içinde geçerliliği olan önerme ve örneklerle akli iknanın yollarının aranması önerilmektedir (ss. 156-161).

Kitabın sonuç başlığı sekiz maddede ele alınmış ve ilgili bölümlerin özeti şeklinde verilmiştir ki yazar da burada kitabı özetlediğini ifade etmektedir (s. 165). Yazar postmodern iklimin özelliklerini anlam yitimi, aşırı bireyselleşme, tüketim kültürü, bilgideki dönüşüm, eğitime yüklenen anlamın değişimi (anti pedagoji), din ve etik alanın meta anlatı olarak kabulü olarak zikretmektedir. Postmodern iklimin çok değişkenli durumunda rölativizme teslim olmuş bir din ve ahlak eğitimi kabul edilebilir değildir. Bu

iklimdeki din ve değer eğitimi insanın anlam arayışında akla ve kalbe birlikte hitap etmelidir.

Eğitim toplumsal bir kurumdur. Bu nedenle mütemadiyen değişim göstermekte, din anlayışlarından, toplumsal hareketlerden, bilimsel devrimlerden, zamanın ve mekânın ruhundan etkilenmektedir. Bu etkilenmenin analiz edilmesi gerekmektedir. Böylelikle eğitimin amaçlarına, içeriğine, eğitim durumlarına, öğrenci ve öğretmen rollerine, okulun misyonuna, öğretmen yetiştirme politikalarına iyileştirici düzenlemeler yapılabilir. Bu kitapta bu düzenleme ve iyileştirmelere işaret edilmekte, din eğitimcisine çağın özelliklerini tanıtarak din ve ahlak öğretiminde yöntemler önerilmektedir.

Kaynakça

- Gatto, J. T. (2017). *Eğitim: Bir Kitle İmha Silahı* (M. A. Özkan, Çev.). EDAM Yayınları.
- Han, C., Byung. (2019). *Yorgunluk Toplumu* (S. Karlıtekin, Çev.). Açılım Kitap.
- İllich, İ. (2021). *Okulsuz Toplum* (M. Özey, Çev.). Şule Yayıncılık.
- İpek, F. (2022). Din Eğitimi ve 'Belirsizlik Olgusu': Din Eğitiminin Amaçları Açısından Bazı Değerlendirmeler. 3. *Uluslararası Din Eğitimi Kongresi*, 41.
- Kılıç, L. K., & Bayram, B. (2014). *Postmodernizm ve Eğitim*. 3, 368-377.
- Meydan, H. (2022). *Postmodern İklimde Din ve Değerleri Öğretmek*. DEM Yayınları.
- Rauter, E. A. (2011). *Düzene Uygun Kafalar Nasıl Oluşturulur* (M. Ecer, Çev.). Kaldıraç Yayınları.
- Tezcan, M. (1993). Postmodernizm ve Eğitim. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences*, 26(1), 39-50.
- Turanalp, M. F. (2019). Din ve Eğitim Bağlamında "Yorgunluk Toplumu. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 48(48), 227-278.
- Twenge, J. M. (2018). *Ben Nesli* (E. Öztürk, Çev.). Kaknüs Yayınları.